

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА**

Орлова О.С., Вашкович В.В.

АНТИМОНОПОЛЬНО – КОНКУРЕНТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

**методичний посібник
для студентів зі спеціальності «Право»**

**Ужгород
2019**

ЗМІСТ

Передмова	4
Загальні положення щодо проведення семінарських занять	6
Тема 1. Поняття та система антимонопольно-конкурентного законодавства України.....	7
Тема 2. Державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції	9
Тема 3. Види та сутність порушень законодавства про захист економічної конкуренції	12
Тема 4. Розгляд справ про порушення антимонопольно-конкурентного законодавства органами Антимонопольного комітету України.....	15
Тема 5. Узгоджені дії суб'єктів господарювання	19
Тема 6. Правові засади контролю за концентрацією суб'єктів господарювання.....	21
Тема 7. Особливості законодавства України про захист від недобросовісної конкуренції.....	25
Тема 8. Державне регулювання і контроль в сфері природних монополій.....	28
Тема 9. Відповідальність за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції	31
Рекомендована література	36

Передмова

Метою викладання навчальної дисципліни «Антимонопольно-конкурентне законодавство» є ознайомлення студентів із основами правового регулювання економічної конкуренції в Україні, а також вивчення процедур, пов'язаних із одержання згоди на узгоджені дії (концентрацію) суб'єктів господарювання та реалізацією заходів юридичної відповідальності за вчинення порушень антимонопольно-конкурентного законодавства.

Основними **завданнями** дисципліни «Антимонопольно-конкурентне законодавство» є:

- ознайомлення студентів з економічними науковими розробками теорій конкуренції і монополії;
- з'ясування правової природи законодавства про захист економічної конкуренції;
- вивчення особливостей правового статусу антимонопольних органів України;
- юридичний аналіз конкретних складів правопорушень законодавства про захист економічної конкуренції та в сфері недобросовісної конкуренції;
- здійснення правового аналізу відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції;
- характеристика процесуальних засад охорони та захисту добросовісної конкуренції.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основи правового регулювання конкуренції;
- поняття, види та правові ознаки монополій;
- поняття, сутність і ознаки конкуренції, недобросовісної конкуренції, зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку;
- особливості прояву недобросовісної конкуренції;
- сутність державного антимонопольного контролю;
- компетенцію Антимонопольного комітету України та його територіальних органів;
- особливості юридичної відповідальності за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства;
- існуючі проблеми правового регулювання конкурентних відносин.

вміти:

- вірно тлумачити та застосовувати положення нормативно-правових актів, що регулюють конкурентні відносини;
- аналізувати та давати правову оцінку документам, пов'язаних з діяльністю Антимонопольного комітету України та його територіальних органів;
- приймати правові рішення та здійснювати інші юридичні дії у суворій відповідності з антимонопольно-конкурентним законодавством;
- давати юридичні консультації з питань захисту конкуренції;
- аналізувати та вирішувати правові проблеми, пов'язані із захистом конкуренції.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Загальна частина												
Тема 1. Поняття та система антимонопольно-конкурентного законодавства України.	11	2	2	-	-	7	11	1	-	-	-	8
Тема 2. Конкурентне законодавство зарубіжних країн.	11	2	2	-	-	6	11	1	0,5	-	-	8
Тема 3. Правові засади діяльності АМКУ.	10	2	2	-	-	6	10	1	0,5	-	-	9
Тема 4. Державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.	12	2	2	-	-	6	12	1	0,5	-	-	9
Тема 5. Види та сутність порушень законодавства про захист економічної конкуренції.	12	1	2	-	-	7	12	1	-	-	-	9
Тема 6. Розгляд справ про порушення антимонопольно-конкурентного законодавства органами АМКУ.	12	1	4	-	-	7	12	1	-	-	-	9
Разом за змістовим модулем 1	67	10	14	-	-	39	67	6	2	-	-	51
Змістовий модуль 2. Особлива частина												
Тема 7. Узгоджені дії суб'єктів господарювання.	11	2	2	-	-	7	11	1		-	-	12
Тема 8. Правові засади контролю за концентрацією суб'єктів господарювання.	11	2	2	-	-	7	11	1		-	-	12
Тема 9. Особливості законодавства України про захист від недобросовісної конкуренції.	11	2	4	-	-	6	11	1		-	-	11
Тема 10. Державне регулювання і контроль в сфері природних монополій.	10	2	2	-	-	7	10	1		-	-	11
Тема 11. Відповідальність за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.	10	2	2	-	-	6	10	2		-	-	11
Разом за змістовим модулем 2	53	10	12	-	-	33	53	6		-	-	57
Усього годин	120	20	26	-	-	72	120	12		-	-	108

Загальні положення щодо проведення семінарських занять

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття у вищому навчальному закладі, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінари проводяться з основних тем навчальної програми і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою. Головна мета семінарських занять - опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементам творчого застосування отриманих знань на практиці.

Основними завданнями семінарських занять є:

- закріплення у студентів теоретичних знань;
- оволодіння студентами науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення студентів до науки, наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень і висновків;
- формування в них правового світогляду, здатності пов'язувати загальнотеоретичні положення з вимогами повсякденної практики державно-правового будівництва в країні.

Види проведення семінарських занять можуть бути різноманітними. Вони залежать від типу семінару, змісту і особливостей теми, складу студентів. Найбільш поширеними видами семінарських занять з дисципліни «Антимонопольно-конкурентне законодавство» є: семінар-дискусія (диспут); семінар - «мозковий штурм»; семінар - конференція.

Семінар-дискусія (диспут). Семінар-диспут передбачає колективне обговорення певної проблеми з метою встановлення шляхів її достовірного вирішення. Семінар-диспут проводиться в формі діалогічного спілкування його учасників. Перелік його питань містить явні та приховані суперечності. Семінар-диспут передбачає високу розумову активність, прищеплює вміння вести полеміку, обговорювати проблему, захищати свої погляди та переконання, лаконічно й ясно викладати думки.

Семінар - «мозковий штурм». Мета заняття - зініціювати максимум ідей для розв'язання певної проблеми. Викладач формулює проблему у формі запитання. Обговорення починається з виступу студента, який за кілька хвилин має запропонувати власний спосіб розв'язання проблеми. Запропоновані студентом ідеї в обмежений час обмірковуються усіма учасниками семінару. Відтак виступає інший студент і пропонує власну ідею або розвиває попередню. Кожен учасник семінару може висловлювати свої власні думки.

Семінар - конференція. Близький за формою до обговорення доповідей або рефератів, семінар-конференція зазвичай проводиться за підсумками вивчення дисципліни в цілому. На обговорення виносяться ключові теми курсу в цілому, які дозволяють закріпити уявлення про фундаментальні, системні речі.

Методичні вказівки до вивчення матеріалу

Тема №1. Поняття та система антимонопольно-конкурентного законодавства України.

1. Виникнення та історія формування законодавства у сфері регулювання конкурентних відносин.
2. Поняття та загальна характеристика антимонопольно-конкурентного законодавства України.
3. Поняття економічної конкуренції та монополії.

Ключові поняття: антимонопольно-конкурентне законодавство, економічна конкуренція, монополія.

1. Вивчення студентами даної теми слід почати з розуміння того, що антимонопольно-конкурентне законодавство України сьогодні є однією з молодих сфер юриспруденції, що достатньо динамічно розвивається. Поняття «антимонопольне законодавство» залишилося нам у спадок від раніше діючого Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18.02.1992 р. та Державної програми демонополізації економіки і розвитку конкуренції, яка була схвалена Постановою Верховної Ради України від 21.12.93 р. Поняття «законодавство про захист економічної конкуренції» легально було введено ст. 3 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р., а Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з питань захисту економічної конкуренції» від 20.11.2003 р. термін «антимонопольне законодавство», що вживається низкою поточних законодавчих актів, був змінений на «законодавство про захист економічної конкуренції». Таким чином, з прийняттям 11 січня 2001 р. Закону України «Про захист економічної конкуренції» норми права, які забезпечували антимонопольне регулювання та недопущення недобросовісної конкуренції, були об'єднані поняттям «законодавство про захист економічної конкуренції».

2. Антимонопольно-конкурентне законодавство України – це цілісна система нормативно-правових актів, що регулює відносини, які виникають у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, обмеженням та попередженням монополізму у господарській діяльності. Необхідно пам'ятати, що антимонопольно-конкурентне законодавство складається з: а) конституційних положень (наприклад, ст. 42 Конституції України), б) положень законів України (Господарський кодекс України, Закони України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р., «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р., «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. та ін.); в) положень підзаконних актів, серед яких особливе місце належить нормативним актам Антимонопольного комітету України (постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання» від 28.02.2002 р.; розпорядження Антимонопольного комітету України «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію)» від 19.02.2002 р.; розпорядження Антимонопольного комітету України «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання» від 12.02.2002 р. та ін.).

Таким чином, антимонопольно-конкурентне законодавство представлене правовими нормами різної юридичної сили: конституційними; нормами, що містяться в кодифікованих нормативно-правових актах та поточних законодавчих актах; підзаконних нормативно-правових документах.

3. Необхідно відзначити, що законодавець в ч. 1 ст. 25 ГК України та ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. дає визначення поняття «конкуренція» як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями,

покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку. Як регулятор ринкових відносин конкуренція змушує підприємців змагатися між собою, внаслідок чого сприяє досягненню найкращих соціальних і ділових результатів. Вона не дозволяє економічній владі концентруватися в одних руках і таким чином унеможливорює зловживання нею.

Відсутність конкуренції на товарних ринках має назву монополії. У перекладі з грецької мови монополія (monos poleo) означає «один продаю, торгую». Студентам потрібно звернути увагу на те, що в реальній дійсності монополії можуть виникнути в силу різних обставин, які породжуються як безпосередньою волею держави на створення певних монопольних структур, так і ринковою політикою або конкретними діями приватної особи, господарюючого суб'єкта, що приводять до появи на ринку монополіста. Слід чітко розрізняти державну та природну монополії (природна - економічна діяльність набагато є вигіднішою, якщо буде здійснюватися централізовано в умовах монополії, а не конкурентного ринку; державна - створюється в тих сферах, в яких було б вигідно з точки зору розвитку економіки мати конкурентні ринки, однак необхідність забезпечення публічних інтересів, таких як стратегічні інтереси економічної, військової безпеки та інші, вимагає збереження або виділення певних сфер економічної діяльності в монопольне відання держави); також необхідно виокремити монополії, які формуються в результаті господарської діяльності господарюючих суб'єктів.

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Розкрити історію становлення антимонопольно-конкурентного законодавства України.
2. Яким є сучасний стан та які, на Ваш думку, перспективи розвитку антимонопольно-конкурентного законодавства України?
3. Проаналізуйте основні акти антимонопольно-конкурентного законодавства.
4. Яку роль відіграє економічна конкуренція в умовах ринкової економіки?
5. Розкрити особливості державної, природної та тимчасової монополії.
6. Які основні напрями державної політики відносно захисту конкуренції та обмеження монополій?
7. **Практичне завдання.** Охарактеризуйте стан розвитку конкурентної політики України. Яким чином співвідносяться поняття «конкурентна політика», «економічна політика», «соціальна політика»?

Тестові завдання

1. *Визначте відносини, до яких застосовується Закон України «Про захист економічної конкуренції»:*

а) відносини органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю із суб'єктами господарювання; б) суб'єктів господарювання з іншими суб'єктами господарювання, із споживачами, іншими юридичними та фізичними особами у зв'язку з економічною конкуренцією; в) відносини, в яких беруть участь суб'єкти господарювання; г) відносини органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю із суб'єктами господарювання; суб'єктів господарювання з іншими суб'єктами господарювання, із споживачами, іншими юридичними та фізичними особами у зв'язку з економічною конкуренцією; в) відносини, в яких беруть участь суб'єкти господарювання.

2. *Виникнення поняття «законодавство про захист економічної конкуренції» пов'язують з прийняттям:*

а) Закону України «Про захист економічної конкуренції»; б) Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності»; в) Закону України «Про Антимонопольний комітет України»; г) Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

3. *Основні положення, спрямовані на захист економічної конкуренції, містяться:*

а) у ст. 1 Конституції України; б) у ст. 12 Конституції України; в) у ст. 24 Конституції України; г) у ст. 42 Конституції України.

4. В якому з нормативних актів визначено види діяльності, що становлять державну монополію:

а) у ст. 12 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»; б) у ст. 12 Конституції України; в) у ст. 1 Податкового кодексу України; г) у ст. 5 Закону України «Про підприємництво».

5. Які ознаки притаманні економічній конкуренції:

а) змагальність між конкурентами; б) змагальність, виражена в діях (правомірних чи неправомірних) суб'єктів господарювання, спрямованих на досягнення переваг над своїми конкурентами; в) споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями чи покупцями; г) окремий суб'єкт господарювання може впливати в окремих випадках на конкуренцію.

Література:

[1; 6-10; 22; 23; 25; 29; 30]

Тема №2. Державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

1. Поняття державного контролю за дотриманням конкурентного законодавства.
2. Планові та позапланові виїзні перевірки додержання законодавства про захист економічної конкуренції органами АМКУ: поняття, підстави та завдання.
3. Організація та порядок проведення перевірки органами АМКУ.

Ключові поняття: державний контроль, планова перевірка, позапланова перевірка.

1. Розпочинаючи розгляд першого питання, як і теми в цілому, студентам необхідно запам'ятати, що важливим елементом державного управління в сфері конкуренції є контроль. За допомогою контролю забезпечується своєчасність внесення коректив в управлінську діяльність, отримання інформації про реальний стан розвитку і функціонування конкуренції в країні, виявлення порушень конкурентного законодавства та відхилень від установлених стандартів і правил, а також прийнятих управлінських рішень.

Контроль як функція управління має певні особливості та притаманні йому ознаки. Особливістю контролю є те, що він здійснюється з метою перевірки дотримання і виконання поставлених завдань, прийнятих рішень, тобто після здійснення інших функцій управлінської діяльності. Точніше кажучи, за допомогою контролю перевіряється і оцінюється процес управлінської діяльності. Метою такої перевірки є приведення діяльності у відповідність з чинними правовими нормами та прийнятими згідно з ними управлінськими рішеннями. Функція контролю присутня у діяльності органів виконавчої влади всіх рівнів, як елемент їх управлінської діяльності, як її частина, що не завжди має організаційне відокремлення. Проте, окремі напрями та сфери управління контролюються спеціальними органами державного контролю. Однією з таких сфер є сфера дії конкуренції.

Необхідно підкреслити, що основне місце в системі органів контролю в сфері конкурентних відносин займає Антимонопольний комітет України. Саме контроль за дотриманням конкурентного законодавства, запобігання, виявлення і припинення його порушень, контроль за економічною концентрацією є головними завданнями діяльності антимонопольних органів.

Здійснення антимонопольними органами функції контролю відбувається в таких напрямках: контроль за дотриманням конкурентного законодавства в процесі економічної концентрації та узгодження підприємницької діяльності; контроль за дотриманням конкурентного законодавства в процесі перетворення державної власності; контроль за дотриманням вимог конкурентного законодавства в процесі здійснення господарської діяльності (зокрема, попередження, обмеження, припинення проявів монополізму та недобросовісної конкуренції); контроль за дотриманням вимог законодавства про захист

економічної конкуренції при прийнятті рішень органами влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління і контролю.

Підкреслимо, що відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» здійснення іншими органами державної влади повноважень Антимонопольного комітету в сфері державного контролю за дотриманням конкурентного законодавства не допускається. Таким чином, Антимонопольний комітет України є єдиним органом виконавчої влади, що здійснює державний контроль за дотриманням конкурентного законодавства. Зазначимо, що саме функція контролю за дотриманням конкурентного законодавства, а також специфіка форм і методів її реалізації визначають зміст спеціального статусу Антимонопольного комітету України в системі органів виконавчої влади.

2. Розгляд даного питання слід розпочати з того, що правові засади здійснення контрольних заходів за додержання законодавства про захист економічної конкуренції закладені Положенням про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції, затвердженим розпорядженням Антимонопольного комітету України від 25.12.2001 № 182-р.

Відповідно до Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції (далі - Положення) антимонопольні органи здійснюють планові та позапланові виїзні перевірки дотримання конкурентного законодавства суб'єктами господарювання, органами влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління і контролю.

Плановою виїзною перевіркою вважається перевірка об'єктів, яка проводиться за їх місцезнаходженням або за місцезнаходженням їхнього відокремленого структурного підрозділу, у комплексі питань уповноваженими працівниками Комітету, відділення, виходячи з їхніх функціональних повноважень, і передбачена планами роботи. Підставою для проведення планових перевірок є план-графік перевірок, затверджений Головою Комітету, головою відділення.

Планові виїзні перевірки додержання законодавства про захист економічної конкуренції об'єктами перевірки проводяться лише в тому разі, коли їм не пізніше ніж за десять календарних днів до дня проведення вказаної перевірки надіслано письмове повідомлення із зазначенням дати її проведення.

Позаплановою виїзною перевіркою вважається перевірка, яка не передбачена в планах роботи Комітету, відділення і може проводитися без попереднього письмового повідомлення. Позапланова перевірка проводиться відповідно до наказу Голови Комітету, голови відділення, розпорядження органу Комітету за місцезнаходженням об'єкта перевірки або за місцезнаходженням його відокремленого структурного підрозділу уповноваженими працівниками Комітету, відділення, виходячи з їхніх функціональних повноважень, за наявності хоча б однієї з таких обставин: доручення Президента України, Кабінету Міністрів України; заяви суб'єктів господарювання, громадян, об'єднань; подання органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління і контролю; безпосередньо виявлені службовцями Комітету ознаки правопорушення конкурентного законодавства; у разі виявлення недостовірних даних заявлених об'єктом перевірки, поданих за запитом Комітету; у разі подання скарги на дії посадових осіб Комітету під час здійснення планової або позапланової перевірки; у разі виникнення необхідності перевірки відомостей наданих особою, що мала правові відносини з об'єктом перевірки та на особисте прохання об'єкта перевірки.

Основними завданнями перевірок дотримання конкурентного законодавства, що здійснюються антимонопольними органами, є: здійснення державного контролю за дотриманням конкурентного законодавства; своєчасне попередження та виявлення можливих правопорушень конкурентного законодавства, зокрема, зловживань монопольним становищем, антиконкурентних узгоджених дій між суб'єктами господарювання, дискримінації суб'єктів господарювання органами державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління і контролю, недобросовісної

конкуренції, здійснення економічної концентрації без згоди на це Антимонопольного комітету України, якщо отримання дозволу є обов'язковим; збір доказів у заявах і справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції; оцінка діяльності об'єктів перевірки щодо дотримання конкурентного законодавства; аналіз рішень органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління і контролю на відповідність конкурентному законодавству

3. Рішення про проведення перевірки приймається Головою Антимонопольного комітету України, членом Комітету або головою відділення. Для здійснення перевірки утворюється комісія у складі не менше двох осіб, яка затверджується наказом Голови Комітету чи відділення. В наказі також вказується об'єкт, завдання та термін перевірки. Комісію очолює Голова, його повноваження визначені у п.27 Положення.

Перед проведенням перевірки розробляється план (програма) перевірки, у якому визначаються період перевірки, її мета; визначаються основні питання, на яких слід зосередити увагу.

Перевірка здійснюється на підставі наказу про проведення перевірки та створення комісії, плану проведення перевірки, доручення Голови Комітету, члена Комітету, голови відділення про делегування повноважень щодо проведення перевірки. Першим днем перевірки вважається день прибуття членів Комісії на об'єкт перевірки. У перший день перевірки голова Комісії повідомляє про мету і термін перевірки, надає керівникові об'єкта перевірки (у разі відсутності керівника - особі, що його заміщує) документи про склад Комісії, повноваження її членів; перелік питань, які слід з'ясувати при проведенні перевірки; а також пропонує керівникові (або особі, що його заміщує) створити належні умови для забезпечення роботи Комісії.

Залежно від завдань та мети здійснення перевірки голова та члени комісії запитують у керівництва об'єкта перевірки документи, письмові та усні пояснення та іншу інформацію, що стосується завдань та мети перевірки (в тому числі інформацію з обмеженим доступом), потрібну для здійснення комісією своїх функцій. Відповідно до ст. 22 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» документи, статистична та інша інформація необхідна для здійснення контролю за дотриманням конкурентного законодавства та розгляду справ про його порушення надаються на вимогу державного уповноваженого, голови територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Результати проведення перевірки оформлюються довідкою, що має в собі містити аналіз, висновки і пропозиції з усіх питань, що перевірялися. Якщо в ході перевірки були встановлені ознаки порушень конкурентного законодавства, то Голова Комітету, відділення, або його заступник розглядають надані матеріали та направляють їх у відповідні підрозділи Комітету, відділення для розгляду та вжиття заходів відповідно до законодавства.

Контрольні питання та практичні завдання.

1. За якими напрямками здійснюються функції контролю органами Антимонопольного комітету України?
2. Якими органами влади здійснюється державний контроль за дотриманням антимонопольно-конкурентного законодавства України?
3. Розкрити особливості здійснення планових та позапланових виїзних перевірок дотримання антимонопольно-конкурентного законодавства України.
4. Організація проведення перевірки органами Антимонопольного комітету України.
5. **Практичне завдання.** На підставі аналізу форм і методів контролю за дотриманням конкурентного законодавства назвіть: а) позитивні та б) негативні прояви державного контролю за дотриманням конкурентного законодавства. Які перспективи розвитку державного контролю за дотриманням конкурентного законодавства Ви могли б запропонувати?

Тестові завдання

1. Планова виїзна перевірка одного і того самого об'єкта перевірки проводиться за наказом Голови Комітету чи голови відділення не частіше:

а) одного разу на два календарних роки у межах компетенції Комітету (відділення); б) одного разу на три календарних роки у межах компетенції Комітету (відділення); в) одного разу на календарний рік у межах компетенції Комітету (відділення).

2. Комісія з перевірки додержання законодавства про захист економічної конкуренції утворюється за наказом Голови Комітету, голови відділення, розпорядженням органу Комітету у складі не менше:

а) двох осіб; б) трьох осіб; в) п'яти осіб.

3. Голова комісії з перевірки додержання законодавства про захист економічної конкуренції повинен повідомити керівника об'єкта перевірки про проведення планової виїзної перевірки не менш як:

а) за 10 днів; б) за 20 днів; в) за 7 днів; г) за 5 днів.

4. Строки проведення перевірок щодо додержання законодавства про захист економічної конкуренції становлять:

а) планові - до 10 днів, а позапланові - до 5 днів; б) планові - до 5 днів, а позапланові - до 2 днів; в) у кожному конкретному випадку строки проведення перевірок та склад Комісії з перевірки визначаються з урахуванням об'єкта перевірки та очікуваного обсягу роботи, необхідного для виконання поставленого завдання.

5. Створення перешкод працівникам Комітету, його відділенням у проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації спричинює відповідальність:

а) у вигляді накладення штрафу на об'єднання, суб'єктів господарювання у розмірі до одного відсотка доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; б) у вигляді накладення штрафу на об'єднання, суб'єктів господарювання у розмірі до двох відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; в) у вигляді накладення штрафу на об'єднання, суб'єктів господарювання у розмірі до трьох відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; г) у вигляді накладення штрафу на об'єднання, суб'єктів господарювання у розмірі до 4 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Література:

[7-10; 16; 22; 23; 25; 28; 30]

Тема №3. Види та сутність порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

1. Поняття та види порушень законодавства про захист економічної конкуренції.
2. Антиконтурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання.
3. Поняття та види зловживань монопольним становищем.
4. Антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю.

Ключові поняття: антиконтурентні узгоджені дії; зловживання монопольним (домінуючим) становищем; антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління і контролю.

1. Розпочинаючи розгляд першого питання, студентам необхідно звернути увагу на те, що визначення поняття «порушення законодавства про захист економічної конкуренції» в Законі України «Про захист економічної конкуренції» (далі - Закон) відсутнє, хоча це значно спростило б кваліфікацію порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Законодавець обмежився лише конкретним переліком видів поведінки, які спрямовані на недопущення, обмеження чи усунення конкуренції на ринку певного товару, кожному з яких присвячена окрема стаття Закону: стаття 6 – антиконкурентним узгодженим діям суб'єктів господарювання; стаття 13 – зловживанню монопольним становищем; 15-17 – антиконкурентним діям органів влади, органів місцевого самоврядування та органів адміністративно-господарського управління та контролю; 18–21 – обмежувальній та дискримінаційній діяльності суб'єктів господарювання, об'єднань.

Необхідно звернути увагу, що загальний перелік порушень антимонопольно-конкурентного законодавства встановлений в законодавстві про захист економічної конкуренції, в законодавстві про захист від недобросовісної конкуренції та в законодавстві про природні монополії. Проте прийнятим в цьому питанні є відсилання, як правило, до ст. 50 Закону, в якій, окрім розглянутих вище порушень, названі в загальному вигляді ще 17 складів. Водночас, до найбільш розповсюджених слід віднести: антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання; зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку; антиконкурентні дії органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю; недобросовісну конкуренцію. Вчинення цих неправомірних дій заборонено і тягне за собою відповідальність згідно з законодавством.

2. Перед вивченням студентами даного питання необхідно чітко уявляти, що узгоджені дії самі по собі не є порушенням антимонопольно-конкурентного законодавства, проте саме дана конструкція включена як фундаментальний елемент легальної дефініції такого складу правопорушення, як антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання. Даний вид порушення антимонопольно-конкурентного законодавства України встановлений ст. 30 ГК України, а також ст.6 та п.1 ст. 50 Закону. Зокрема, антиконкурентними узгодженими діями є узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції.

Відповідно до статті 6 Закону основними ознаками правопорушень у вигляді антиконкурентних узгоджених дій є будь-яке погодження конкурентної поведінки суб'єктами господарювання, у тому числі шляхом укладення ними угод у будь-якій формі, яке призводить чи може призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції. Доказами погодження суб'єктами господарювання конкурентної поведінки можуть бути:

- вчинення суб'єктами господарювання сукупності дій, які свідчать про можливість погодження ними своєї поведінки у конкуренції (укладення та реалізація угод про співпрацю, проведення перевірок діяльності один одного, зайняття фізичними особами керівних або розпорядчих посад в обох суб'єктах господарювання тощо);

- за наявності встановлених фактів одночасної зміни цими суб'єктами таких складових своєї господарської діяльності, як обсяги реалізації, ціна, інші умови реалізації товарів, – якщо не встановлено, що такі зміни були викликані впливом об'єктивних ринкових чинників (зміна попиту, цін та умов постачання товарів чи сировини тощо).

Студентам необхідно звернути увагу, що перелік видів антиконкурентних узгоджених дій не є вичерпним. Він встановлений в ст. 30 ГК України і ч. 2 ст. 6 Закону. Відповідно до ч. 3 ст. 6 Закону антиконкурентними узгодженими діями вважається також вчинення суб'єктами господарювання схожих дій (бездіяльності) на ринку товару, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції у разі, якщо аналіз ситуації на ринку товару спростовує наявність об'єктивних причин для вчинення таких дій (бездіяльності).

3. Для вивчення наступного виду порушень законодавства про захист економічної конкуренції студентам необхідно знати, що першим (визначальним) кроком для можливості його кваліфікації є необхідність встановлення такого поняття як «монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання на ринку». На законодавчому рівні дане поняття визначене в ст. 13 Закону, а також у Методиці визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 р.

Студентам потрібно пам'ятати, що саме по собі монополістичне становище не вважається порушенням законодавства. Порушенням вважається саме зловживання монополістичним (домінуючим) становищем. Переважне становище монополіста на ринку встановлюється чи підтримується, у першу чергу, завдяки тому, що на цьому ринку у нього немає жодного конкурента, або він не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин. Монополістичне становище може встановлюватися й у відношенні декількох суб'єктів господарювання, що діють на ринку у визначених товарних і територіальних (географічних) межах, тобто монополістом може бути визнаний не «один продавець», а в цілому група, як визначено в ч. 5 ст. 12 Закону.

Згідно ч. 1 ст. 13 Закону зловживанням монополістичним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монополістичне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку. ГК України, Закон називають окремі види складів такого правопорушення, як зловживання монополістичним (домінуючим) становищем на ринку (ст. 29 та ст. 13 відповідно). Перелік складів, що включаються в це порушення антимонополістично-конкурентного законодавства, не є вичерпним.

4. Студентам необхідно розуміти, що Закон дії, зазначені в ст. 31 ГК України (дискримінація суб'єктів господарювання), визначає як антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, а також розширює їх перелік. У ч. 1 ст. 15 зазначеного Закону міститься легальне визначення даного правопорушення. Антиконкурентними діями органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю є прийняття будь-яких актів (рішень, наказів, розпоряджень, постанов тощо), надання письмових чи усних вказівок, укладення угод або будь-які інші дії чи бездіяльність органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю (колегіального органу чи посадової особи), які призвели або можуть призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції. Не вичерпний перелік антиконкурентних узгоджених дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю міститься в ч. 2 ст. 15 Закону

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Чи завжди монополістична діяльність є правопорушенням? Що означає зловживання монополістичним становищем? Які види зловживання монополістичним становищем передбачені чинним законодавством України?
2. Які дії вважаються антиконкурентними узгодженими діями?
3. Чому деякі антиконкурентні узгоджені дії можуть бути дозволені? Який орган надає згоду на вчинення антиконкурентних узгоджених дій?
4. Які дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та органами адміністративно-господарського управління і контролю можуть вважатися антиконкурентними?
5. **Практичне завдання.** Органами місцевої влади 10.03.2015 року було прийнято розпорядження, яким передбачалось, що всі договори (контракти) підприємств усіх форм власності про вивезення за межі відповідної області металобрухту повинні узгоджуватись з органами влади, а кожний випадок вивезення металобрухту можливий лише за наявності відповідного узгодження. Таким чином, була здійснена фактична заборона на безперешкодну реалізацію металобрухту з одного регіону в інший, обмежені права підприємців щодо вільного придбання та реалізації товару,

встановлювалась залежність прав підприємців від вимог окремих працівників органів влади. **Питання:** 1. Чи є ознаки правопорушення в діях органів влади? 2. Які нормативні акти були порушені при встановленні такого спеціального порядку? 3. Які санкції можуть бути застосовані до порушників в цьому випадку?

Тестові завдання

1. Антиконтурентними узгодженими діями є:

а) узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції; б) узгоджені дії, які можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції; в) узгоджені дії, які призвели до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції.

2. Чи може бути визнаним монополістом суб'єкт господарювання, частка якого на ринку менше 25 %?

а) так; б) ні, пороговий кількісний показник монопольного становища дорівнює 35%; в) ні.

3. Зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є:

а) дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, зокрема обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку; б) дії суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції; в) дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

4. Монопольним (домінуючим) вважається становище кожного з кількох суб'єктів господарювання, якщо стосовно них виконуються такі умови:

а) сукупна частка не більше ніж трьох суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 50 відсотків; б) сукупна частка не більше ніж п'яти суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 70 відсотків; в) сукупна частка не більше ніж двох суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 25 відсотків; г) сукупна частка не більше ніж п'яти суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 50 відсотків.

5. Чи дозволяється органам місцевого самоврядування делегувати окремі владні повноваження об'єднанням, підприємствам та іншим суб'єктам господарювання, якщо це призводить або може призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції?

а) дозволяється лише юридичним особам публічного права; б) забороняється; в) дозволяється, навіть якщо це призводить або може призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції, але буде досягнуто суспільно-позитивний ефект.

Література:

[1; 6-10; 14; 22- 25; 30]

Тема №4. Розгляд справ про порушення антимонопольно-конкурентного законодавства органами Антимонопольного комітету України.

1. Строки порушення та розгляду справ органами Антимонопольного комітету України.
2. Порядок розгляду справ про порушення конкурентного законодавства органами Антимонопольного комітету України.
3. Рішення у справах, які розглядаються органами Антимонопольного комітету України.

Ключові поняття: докази у справі про порушення антимонопольно-конкурентного законодавства; особи, які беруть участь у справі про порушення антимонопольно-

конкурентного законодавства; строк давності притягнення до відповідальності за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.

1. Перед початком вивчення даної теми студентам необхідно з'ясувати, що процедурні питання розгляду справ про порушення законодавстві про захист економічної конкуренції визначені в законодавстві, зокрема розділом 7-им Закону та Правилами розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції (Правила розгляду справ), які були затверджені розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.04.1994 № 5 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29.06.1998 р. № 169-р, із змінами і доповненнями). Для визначення законодавства, що встановлює правила розгляду справ про порушення антимонопольно-конкурентного законодавства України необхідно також враховувати положення розділу 6-го Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Таким чином, студенти повинні розуміти, що в даній темі йдеться про позасудовий порядок розгляду справ про порушення конкурентного законодавства органами Антимонопольного комітету України, оскільки відповідно до ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» саме даним органом розглядаються заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та проводяться розслідування за цими заявами і справами. При цьому особливу увагу необхідно звернути на розділ другий вказаних вище Правил розгляду справ, яким встановлені органи Комітету, які розглядають справи, а також підвідомчість справ.

Розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції починається з прийняття розпорядження про початок розгляду справи та закінчується прийняттям рішення у справі. Проте законодавством не встановлено строк, протягом якого справа повинна бути розглянута антимонопольним органом. Крім того, розрізняють такі строки, як: строк розгляду заяв про порушення законодавства про захист економічної конкуренції; строки давності притягнення до відповідальності за порушення норм законодавства про захист економічної конкуренції; строки розслідування; строки слухання у справі; строки вирішення справи.

2. Слід знати, що підстави для початку розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції визначені в ст. 35 Закону, а саме: заяви суб'єктів господарювання, громадян, об'єднань, установ, організацій про порушення їх прав внаслідок дій чи бездіяльності, визначених цим Законом як порушення законодавства про захист економічної конкуренції; подання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю про порушення законодавства про захист економічної конкуренції; власна ініціатива органів Антимонопольного комітету України. Проте у випадках, коли дії чи бездіяльність, що містить ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, не має відчутного впливу на умови конкуренції на ринку, заявнику може бути відмовлено у розгляді справи. Розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції починається з прийняттям розпорядження про початок розгляду справи та закінчується прийняттям рішення у справі. Студентам слід звернути особливу увагу, що особи, які беруть участь у справі, визначені в ст. 39 Закону: сторони, треті особи, їх представники. Сторонами у справі є відповідач і заявник (у разі якщо справу розпочато за відповідною заявою). Заявником є особа, яка подала заяву, подання про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Відповідачем є особа, щодо якої здійснюється розгляд справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Третьою особою є особа, залучена до участі у справі у зв'язку з тим, що рішення може суттєво впливати на її права та інтереси, охоронювані цим Законом. Всі матеріали відповідної справи повинні бути забезпечені доказами, якими визнаються будь-які фактичні дані, які дають можливість встановити наявність або відсутність порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Ці дані встановлюються такими засобами: поясненнями сторін і третіх осіб, поясненнями службових осіб та громадян, письмовими доказами, речовими доказами та

висновками експертів. При цьому усні пояснення сторін, третіх осіб, службових чи посадових осіб та громадян, які містять дані, що свідчать про наявність чи відсутність порушення, фіксуються у протоколі. Збір доказів здійснюється Антимонопольним комітетом України, його територіальними відділеннями незалежно від місцезнаходження доказів. Особи, які беруть участь у справі, мають право надавати докази та доводити їх достовірність (об'єктивність).

При безпосередньому розгляді тієї або іншої справи органами Антимонопольного комітету України необхідно також зважати на специфіку розгляду саме даної справи. Так, наприклад, при розгляді справи про зловживання монополієм (домінуючим) становищем суб'єктів господарювання на ринку обов'язковим є дослідження загальнодержавного (регіонального) ринку з доказом наявності монополієм (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ньому. Окрім цього, дане дослідження повинне здійснюватися незалежно від того, чи визначалося його монополієм становище при розгляді іншої справи в минулому. Це пов'язано з тим, що ринкова частка, структура ринку, інші кількісні та якісні параметри ринку і становище на ньому суб'єкта господарювання, його конкурентів (їхня відсутність) можуть змінюватися протягом певного часу. При розгляді справи про антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю необхідно враховувати, що даний вид порушення антимонопольно-конкурентного законодавства може бути вчинено тільки органами державної влади, органами місцевого самоврядування або органами адміністративно-господарського управління та контролю. Органи державної влади й органи адміністративно-господарського управління та контролю визначені в ст. 1 Закону. Для визначення органів місцевого самоврядування необхідно керуватися Конституцією України і положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Необхідно звернути увагу, що відповідно до ст. 49 Закону розгляд справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції підлягає закриттю без прийняття рішення по суті, якщо: справа не підлягає розгляду в Антимонопольному комітеті України, його територіальному відділенні; не встановлено відповідача або його місцезнаходження; відповідача – юридичну особу ліквідовано; вже розглянуто чи розглядається органами Антимонопольного комітету України справа з тих же підстав щодо того самого відповідача; не доведено вчинення порушення; є інші підстави, передбачені законом.

Порядок виконання, перевірка, перегляд оскарження рішень, розпоряджень передбачений розділом дев'ятим Закону.

3. У процесі розгляду справи органи Антимонопольного комітету України за поданою суб'єктом господарювання заявою про вжиття заходів для відвернення негативних та непоправних наслідків для суб'єктів господарювання внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції можуть прийняти попереднє рішення відповідно до ст. 47 Закону. За результатами розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органи Антимонопольного комітету України приймають рішення, в тому числі про: визнання вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції; припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції; зобов'язання органу влади, органу місцевого самоврядування, органу адміністративно-господарського управління та контролю скасувати або змінити прийняте ним рішення чи розірвати угоди, визнані антиконкурентними діями органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю; визнання суб'єкта господарювання таким, що займає монополієм (домінуюче) становище на ринку; примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монополієм (домінуюче) становище на ринку; накладення штрафу; блокування цінних паперів; усунення наслідків порушень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема усунення чи пом'якшення негативного впливу узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання на конкуренцію;

скасування дозволу на узгоджені дії у разі вчинення дій, заборонених згідно із статтею 19 цього Закону; закриття провадження у справі.

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Які існують підстави для початку розгляду справи про порушення законодавство про захист економічної конкуренції?
2. Розкрийте порядок перевірки та перегляду рішень, прийнятих органами Антимонопольного комітету України.
3. Які рішення можуть бути прийняті у справах, які розглядаються органами Антимонопольного комітету України?

Тестові завдання

1. Строк, протягом якого справа повинна бути розглянута антимонопольним органом:

а) законодавством не встановлено; б) протягом двох місяців з дня прийняття розпорядження про початок розгляду справи; в) протягом трьох місяців з дня прийняття розпорядження про початок розгляду справи; г) протягом п'яти місяців з моменту прийняття розпорядження про початок розгляду справи.

2. Особи, права яких порушені діями, визначеними Законом «Про захист від недобросовісної конкуренції» як недобросовісна конкуренція, можуть:

а) протягом шести місяців з дня, коли вони дізнались або повинні були дізнатися про порушення своїх прав, звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень із заявою про захист своїх прав; б) протягом трьох місяців з дня, коли вони дізнались або повинні були дізнатися про порушення своїх прав, звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень із заявою про захист своїх прав; в) протягом одного року з дня, коли вони дізнались або повинні були дізнатися про порушення своїх прав, звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень із заявою про захист своїх прав; г) протягом двох років з дня, коли вони дізнались або повинні були дізнатися про порушення своїх прав, звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень із заявою про захист своїх прав.

3. Закінчення строку звернення із заявою до органів Антимонопольного комітету про порушення законодавства про захист економічної конкуренції є:

а) підставою для відмови у прийнятті заяви; б) підставою для відмови у прийнятті заяви, якщо орган Антимонопольного комітету України не визнає поважними причини пропуску строку звернення із заявою; в) не є підставою для відмови у прийнятті заяви; г) законодавством не встановлено.

4. Заява про порушення законодавства про захист економічної конкуренції розглядається протягом:

а) 30 календарних днів; б) 60 календарних днів; в) 30 календарних днів, а у разі потреби одержання додаткової інформації, яка не може бути надана заявником, строк розгляду заяви може бути подовжений державним уповноваженим, головою відділення на 60 календарних днів; г) 60 календарних днів, а у разі потреби одержання додаткової інформації, яка не може бути надана заявником, строк розгляду заяви може бути подовжений державним уповноваженим, головою відділення на 30 календарних днів.

5. Заява особи, яка брала участь у справі, про перевірку рішення може бути подана до Антимонопольного комітету:

а) у двомісячний строк з дня одержання рішення; б) у тримісячний строк з дня одержання рішення; в) у п'ятимісячний строк з дня одержання рішення; г) протягом одного року з дня одержання рішення.

Література:

[7-10; 15; 22 - 26; 29; 30]

Тема №5. Узгоджені дії суб'єктів господарювання.

1. Поняття і види узгоджених дій.
2. Типові вимоги до узгоджених дій суб'єктів господарювання.
3. Порядок подачі і розгляду заяв про надання дозволів на узгоджені дії.

Ключові поняття: узгоджені дії; горизонтальні узгоджені дії; вертикальні узгоджені дії; конгломератні узгоджені дії; змішані узгоджені дії; узгоджені дії, що можуть бути дозволені.

1. Узгодженими діями є укладення суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі, прийняття об'єднаннями рішень у будь-якій формі, а також будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка (діяльність, бездіяльність) суб'єктів господарювання. Узгодженими діями є також створення суб'єкта господарювання, метою чи наслідком створення якого є координація конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили зазначений суб'єкт господарювання, або між ними та новоутвореним суб'єктом господарювання, або вступ до такого об'єднання.

Студентам потрібно звернути увагу на те, що будь-яка антиконкурентна узгоджена дія є узгодженою дією, однак не кожна узгоджена дія є антиконкурентною. Відповідно, узгоджені дії суб'єктів господарювання є правомірними, однак антиконкурентні такі дії - правопорушеннями. Отже, саме по собі здійснення узгоджених дій не суперечить законодавству, у той час як такі дії, що мають антиконкурентні результати, визнаються порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції.

Слід мати на увазі, що важливе значення для встановлення антимонопольних узгоджених дій суб'єктів господарювання мають також типи узгоджених дій. Вони перераховані у Типових вимогах до узгоджених дій суб'єктів господарювання для звільнення від попереднього дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України 12.02.2002 року № 27-р. Зокрема, це - горизонтальні, вертикальні, конгломератні чи змішані узгоджені дії.

2. Більшість узгоджених дій (угод) у народному господарстві не вимагають дозволів антимонопольних органів, оскільки спрямовані на забезпечення ефективності суспільного виробництва. Проте ряд з них може привести до суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку або в значній його частині, у тому числі і монополізації. Тому законодавством про захист економічної конкуренції встановлені загальні випадки узгоджених дій суб'єктів господарювання, які потребують отримання попереднього дозволу органів Антимонопольного комітету України. Якщо проаналізувати Типові вимоги до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання, можна стверджувати, що дозволяються і не потребують згоди органів Антимонопольного комітету України узгоджені дії, які здійснюються суб'єктами господарювання, вартісні порогові показники яких не перевищують певних, визначених законодавством меж, а також узгоджені дії, які через незначний масштаб та неістотність не впливають на стан конкуренції на ринку та не можуть призвести до обмеження, спотворення або усунення конкуренції з нього.

Потребують дозволу узгоджені дії і дозволу на створення суб'єктів господарювання, об'єднань якщо:

сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів усіх суб'єктів господарювання, до складу яких входять учасники узгоджених дій, за останній фінансовий рік, зокрема за кордоном, перевищує суму, еквівалентну 12 млн. євро, визначену за курсом Національного банку України, який діяв в останній день фінансового року і при цьому:

вартість (сукупна вартість) активів або обсяг (сукупний обсяг) реалізації товарів, зокрема за кордоном, не менше ніж у двох суб'єктів господарювання, до складу яких входять учасники узгоджених дій, перевищує суму, еквівалентну 1 млн. євро, у кожного, та

вартість (сукупна вартість) активів або обсяг (сукупний обсяг) реалізації товарів в Україні хоча б одного суб'єкта господарювання, до складу якого входять учасники узгоджених дій, перевищує суму, еквівалентну 1 млн євро, визначену за курсом Національного банку України, який діяв в останній день фінансового року.

Не потребують згоди органів Антимонопольного комітету України будь-які узгоджені дії, крім створення суб'єкта господарювання, об'єднання учасниками (засновниками), вартісні порогові показники яких перевищують вище вказані показники, якщо сукупна частка на ринку товару всіх суб'єктів господарювання, до складу яких входять учасники узгоджених дій, на будь-якому задіяному ринку товару не досягає п'яти відсотків.

Дозволяються і не вимагають дозволу органів Антимонопольного комітету України будь-які узгоджені дії, окрім випадків, зазначених вище, за наявності одночасно таких умов:

1. Жоден з суб'єктів господарювання, до складу яких входять учасники узгоджених дій, не займає монопольного (домінуючого) становища на будь-якому задіяному ринку товару і не має виняткових або переважених прав або повноважень від органів влади, суб'єктів природної монополії або інших монопольних утворень.

2. Сукупна частка на ринку всіх суб'єктів господарювання, до складу яких входять учасники горизонтальних, змішаних узгоджених дій на будь-якому задіяному ринку товару не досягає 15 відсотків, або сукупна частка на ринку всіх суб'єктів господарювання, до складу яких входять учасники вертикальних, конгломератних узгоджених дій, на будь-якому задіяному ринку товару не досягає 20 відсотків.

Винятками з цих правил є горизонтальні або змішані узгоджені дії, які стосуються: встановлення цін (тарифів) реалізації або придбання товарів; розподілу ринку чи джерел постачання за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи придбання, за колом продавців, покупців або споживачів чи за іншими ознаками; обмеження, у тому числі припинення, виробництва товарів чи реалізації або придбання товарів; спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів (необхідно отримати дозвіл).

Крім того, законодавством передбачені окремі випадки узгоджених дій суб'єктів господарювання, що не потребують попереднього дозволу органів АМКУ.

3. Одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на здійснення узгоджених дій відбувається відповідно до вимог Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання (Положення про узгоджені дії), затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12 лютого 2002 р. № 26-р. Зазначене Положення було розроблено згідно з законами України «Про захист економічної конкуренції» та «Про Антимонопольний комітет України» з метою запобігти недопущенню, усуненню чи обмеженню конкуренції. Воно встановлює порядок подання та розгляду заяв до органів Антимонопольного комітету України щодо надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, надання попередніх висновків стосовно таких дій, а також надання висновків щодо відповідності узгоджених дій суб'єктів господарювання вимогам законодавства про захист економічної конкуренції. Процедура одержання дозволу на узгоджені дії ґрунтується на нормах Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Охарактеризуйте види узгоджених дій.
2. Які узгоджені дії дозволяються і не вимагають дозволу органів Антимонопольного комітету України?
3. Які узгоджені дії потребують дозволу органів Антимонопольного комітету України?
4. Розкрийте процедуру одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання.

5. **Практичне завдання.** На підставі аналізу діючого законодавства визначте особливості співвідношення понять «узгоджені дії» та «антиконкурентні узгоджені дії». Назвіть спільні та відмінні риси.

Тестові завдання

1. *Антиконкурентними узгодженими діями не визнаються:*

а) будь-які добровільні узгоджені дії малих або середніх підприємців щодо спільного придбання товарів, які не призводять до суттєвого обмеження конкуренції та сприяють підвищенню конкурентоспроможності малих або середніх підприємців; б) узгоджені дії, які стосуються встановлення цін та умов придбання товарів; в) узгоджені дії, які стосуються розподілу ринків; г) узгоджені дії, які стосуються встановлення цін та умов придбання товарів, якщо ці дії сприяють вдосконаленню виробництва, придбанню або реалізації товару.

2. *Які з перерахованих узгоджених дій можуть бути дозволені Антимонопольним комітетом України при певних обставинах:*

а) узгоджені дії, які сприяють техніко-технологічному та економічному розвитку; б) узгоджені дії, які стосуються встановлення цін та умов придбання товарів; в) узгоджені дії, які стосуються розподілу ринків; г) узгоджені дії, які стосуються суттєвого обмеження конкурентоспроможності інших підприємців.

3. *Дозвіл на здійснення узгоджених дій може надаватися:*

а) Антимонопольним комітетом України або Кабінетом Міністрів України; б) виключно Антимонопольним комітетом України; в) виключно Кабінетом Міністрів України.

4. *Рішення про надання дозволу на узгоджені дії може бути надано:*

а) на невизначений або конкретно визначений строк; б) на невизначений або конкретно визначений строк, який, як правило, не повинен перевищувати п'яти років; в) тільки на невизначений строк; г) тільки на визначений строк.

5. *Органи Антимонопольного комітету України розглядають заяву про надання дозволу на узгоджені дії:*

а) протягом трьох місяців з дня прийняття її до розгляду відповідним органом Антимонопольного комітету України; б) протягом місяця з дня прийняття її до розгляду відповідним органом Антимонопольного комітету України; в) протягом двох місяців з дня прийняття її до розгляду відповідним органом Антимонопольного комітету України;

Література:

[7-10; 12; 1; 19; 22; 23; 25; 30]

Тема №6. Правові засади контролю за концентрацією суб'єктів господарювання.

1. Поняття концентрації суб'єктів господарювання. Учасники концентрації.
2. Випадки, в яких необхідне отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання.
3. Розгляд заяв та справ про надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання.

Ключові поняття: економічна концентрація; контроль; пов'язані особи; попередній дозвіл на економічну концентрацію; дозвіл на економічну концентрацію; заборона економічної концентрації.

1. Перед вивченням даної теми студентам необхідно звернути увагу на те, що концентрація не є порушенням антимонопольно-конкурентного законодавства України, а державний контроль за концентрацією суб'єктів господарювання розглядається як превентивна міра монополізації товарних ринків, здійснення порушень антимонопольно-конкурентного законодавства суб'єктами, що володіють значною ринковою владою, та націлена на підтримку і захист конкуренції, прав споживачів.

Антимонопольно-конкурентне законодавство України не містить визначення поняття «концентрація суб'єктів господарювання». У ч. 2 ст. 22 Закону «Про захист економічної

конкуренції» та Положенні про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію), затвердженому розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.02.2002 р. № 33-р, перелічуються ті дії суб'єкта (ів) господарювання, що підпадають під це поняття:

1) злиття суб'єктів господарювання або приєднання одного суб'єкта господарювання до іншого; 2) набуття безпосередньо або через інших осіб контролю одним або кількома суб'єктами господарювання над одним або кількома суб'єктами господарювання чи частинами суб'єктів господарювання, зокрема, шляхом: а) безпосереднього або опосередкованого придбання, набуття у власність іншим способом активів у вигляді цілісного майнового комплексу або структурного підрозділу суб'єкта господарювання, одержання в управління, оренду, лізинг, концесію чи набуття в інший спосіб права користування активами у вигляді цілісного майнового комплексу або структурного підрозділу суб'єкта господарювання, в тому числі придбання активів суб'єкта господарювання, що ліквідується; б) призначення або обрання на посаду керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особи, яка вже обіймає одну чи кілька з перелічених посад в інших суб'єктах господарювання, або створення ситуації, при якій більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів двох чи більше суб'єктів господарювання обіймають одні й ті самі особи; 3) створення суб'єкта господарювання двома і більше суб'єктами господарювання, який протягом тривалого періоду буде самостійно здійснювати господарську діяльність, але при цьому таке створення не призводить до координації конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили цей суб'єкт господарювання, або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання; 4) безпосереднє або опосередковане придбання, набуття у власність іншим способом чи одержання в управління часток (акцій, паїв), що забезпечує досягнення чи перевищення 25 або 50 відсотків голосів у вищому органі управління відповідного суб'єкта господарювання.

Студентам необхідно знати, що учасники концентрації суб'єктів господарювання визначені в законодавстві. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. учасниками концентрації визнаються:

- суб'єкти господарювання, стосовно яких здійснюється або має здійснитися злиття, приєднання;

- суб'єкти господарювання, які набувають або мають намір набути контроль над суб'єктом господарювання, та суб'єкти господарювання, щодо яких набувається або має набутися контроль;

- суб'єкти господарювання, активи (майно), частки (акції, паї) яких набуваються у власність, одержуються в управління (користування), оренду, лізинг, концесію або мають набуватися, та їх покупці (одержувачі), набувачі;

- суб'єкти господарювання, що є або мають намір стати засновниками (учасниками) новостворюваного суб'єкта господарювання. У разі коли одним із засновників є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, орган адміністративно-господарського управління та контролю, учасником концентрації вважається також суб'єкт господарювання, активи (майно), частки (акції, паї) якого вносяться до статутного фонду новостворюваного суб'єкта господарювання;

- фізичні та юридичні особи, пов'язані з учасниками концентрації, зазначеними в абзацах другому - п'ятому цієї статті, відносинами контролю, що дає підстави визнати відповідну групу осіб згідно із статтею 1 цього Закону єдиним суб'єктом господарювання.

2. Особливу увагу необхідно звернути на те, що державний контроль за концентрацією суб'єктів господарювання встановлений у формі обов'язкового отримання учасниками такої концентрації дозволу на її здійснення.

Законодавець чітко визначає ті критерії, за наявності яких дана процедура є обов'язковою. Концентрація може бути здійснена лише за умови попереднього одержання дозволу Антимонопольного комітету України чи адміністративної колегії Антимонопольного комітету України у випадках, передбачених частиною другою статті 22 цього Закону та іншими нормативно-правовими актами, якщо:

сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів учасників концентрації, з урахуванням відносин контролю, за останній фінансовий рік, у тому числі за кордоном, перевищує суму, еквівалентну 30 мільйонам євро, визначену за офіційним валютним курсом, установленим Національним банком України, що діяв в останній день фінансового року, при цьому вартість (сукупна вартість) активів або обсяг (сукупний обсяг) реалізації товарів в Україні не менш як у двох учасників концентрації, з урахуванням відносин контролю, перевищує суму, еквівалентну 4 мільйонам євро, визначену за офіційним валютним курсом, установленим Національним банком України, що діяв в останній день фінансового року, у кожного;

або сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів в Україні суб'єкта господарювання, щодо якого набувається контроль, або суб'єкта, активи, частки (акції, паї) якого набуваються у власність чи одержуються в управління і користування, або хоча б одного із засновників створюваного суб'єкта господарювання, з урахуванням відносин контролю, за останній фінансовий рік перевищує суму, еквівалентну 8 мільйонам євро, визначену за офіційним валютним курсом, установленим Національним банком України, що діяв в останній день фінансового року, і при цьому обсяг реалізації товарів хоча б одного іншого учасника концентрації, з урахуванням відносин контролю, за останній фінансовий рік, у тому числі за кордоном, перевищує суму, еквівалентну 150 мільйонам євро, визначену за офіційним валютним курсом, установленим Національним банком України, що діяв в останній день фінансового року.

3. Основними правовими формами контролю органів Антимонопольного комітету України за економічною концентрацією є надання дозволу на здійснення цієї концентрації. Таким дозволом є рішення Антимонопольного комітету України, яке містить описово-мотивувальну та резолютивну частини. При перевищенні порогових показників, визначених статтею 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції», учасники концентрації повинні звернутися до Антимонопольного комітету з заявою про надання дозволу на концентрацію. Однак закон визначає лише основні вимоги і процесуальні норми розгляду питань економічної концентрації. Порядок розгляду цих питань, відповідно до статті 26 цього закону, повинен встановлювати Антимонопольний комітет України. Тобто законодавець, прийнявши зазначений закон, надав повноваження Антимонопольному комітету України розробити відповідний нормативний акт. Таким нормативним актом є Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, затверджене розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 лютого 2002 року № 33-р.

До прийняття Закону України «Про захист економічної конкуренції» питання економічної концентрації, крім Комітету, могли розглядати територіальні відділення Комітету і державні уповноважені Комітету. Після 3 березня 2002 року це стало повноваженням лише колегіального рішення Комітету. Причому надання дозволу на концентрацію можливе і Комітетом, і Адміністративною колегією Комітету, а заборона цих дій - повноваження лише Комітету.

Слід зазначити, що процедура одержання дозволу на концентрацію досить складна. У результаті необхідно відзначити, що Антимонопольний комітет України чи адміністративна колегія Антимонопольного комітету України надають дозвіл на концентрацію у разі, якщо вона не призводить до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку чи в значній його частині. Концентрація без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, у разі якщо наявність такого дозволу необхідна,

відповідно до п. 12 ст. 50 Закону визнається порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, і тягне за собою відповідальність, встановлену законодавством

Слід також мати на увазі, що Кабінет Міністрів України може дозволити концентрацію, на здійснення якої Антимонопольний комітет України не надав дозволу як на таку, що не відповідає умовам, визначеним в законодавстві. Кабінет Міністрів України може дати дозвіл на концентрацію, якщо позитивний ефект для суспільних інтересів зазначеної концентрації переважає негативні наслідки обмеження конкуренції. Кабінет Міністрів України не вправі дати дозвіл, якщо обмеження конкуренції, зумовлені концентрацією, не є необхідними для досягнення мети концентрації або становлять загрозу системі ринкової економіки. Процедура узгодження з урядом дій суб'єктів господарювання визначена постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання» від 28.02.2002 р. № 219.

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Назвіть випадки обов'язкового одержання згоди на економічну концентрацію.
2. Який порядок подання заяви на економічну концентрацію?
3. Підвідомчість справ про економічну концентрацію. Порядок розгляду заяв.
4. Підстави та порядок надання згоди на економічну концентрацію.
5. **Практичне завдання.** До Антимонопольного комітету України звернулися засновники науково-промислової корпорації "CAN" з проханням надати згоду на її утворення. Метою створення корпорації є поєднання наукового та виробничого потенціалу засновників для розробки і виробництва сучасних конкурентоспроможних свинцево-кислотних акумуляторних батарей за ресурсозберігаючою технологією. При цьому ринок свинцево-кислотних акумуляторів не є монополізованим. Окрім засновників корпорації на цьому ринку діють інші вітчизняні та зарубіжні виробники. При розгляді заяви встановлено, що корпорація на момент створення не стане монополістом у виробництві акумуляторних батарей. Створення корпорації сприятиме розширенню виробництва хімічних джерел струму, появі конкурентоспроможної продукції, нових робочих місць та не завдасть шкоди навколишньому середовищу, оскільки виробничі цикли не є замкнутими.
 1. Які нормативні акти регулюють порядок розгляду питань про надання згоди на створення об'єднань? 2. Чи є підстави в даному випадку для позитивного вирішення питання про створення науково-промислової корпорації "CAN"? Відповідь обґрунтуйте.

Тестові завдання

1. Дозвіл на економічну концентрацію надається:

а) Антимонопольним комітетом України; б) Антимонопольним комітетом України або Кабінетом Міністрів України; в) виключно Кабінетом Міністрів України; г) Державною фіскальною службою.

2. Антимонопольний комітет України чи адміністративна колегія Антимонопольного комітету України надають дозвіл на концентрацію у разі:

а) якщо вона не призводить до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку чи в значній його частині; б) якщо вона призводить до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку чи в значній його частині; в) якщо вона не призводить до монополізації на всьому ринку чи в значній його частині.

3. Учасники концентрації у порядку, встановленому Антимонопольним комітетом України, звертаються за дозволом на концентрацію:

а) до Антимонопольного комітету України; б) до територіальних відділень Антимонопольного комітету України; в) до Антимонопольного комітету України чи до територіальних відділень Антимонопольного комітету України.

4. Заява про надання дозволу на економічну концентрацію дії вважається прийнятою до розгляду:

а) після 15 днів з дня її надходження, якщо протягом цього часу заяву не повернули заявнику із повідомленням, що вона та інші документи не відповідають встановленим Антимонопольним комітетом України вимогам і це перешкоджає її розгляду; б) після 20 днів з дня її надходження; в) якщо протягом 10 днів заяву не повернули заявнику із повідомленням, що вона та інші документи не відповідають встановленим Антимонопольним комітетом України вимогам і це перешкоджає її розгляду.

5. Заяву про надання дозволу на концентрацію розглядається протягом:

а) тридцяти днів з дня прийняття її до розгляду; б) двадцяти днів з дня прийняття її до розгляду; в) трьох місяців з дня прийняття її до розгляду.

Література:

[7-10; 12; 17; 22; 23; 25; 30]

Тема №7. Особливості законодавства України про захист від недобросовісної конкуренції.

1. Поняття та ознаки недобросовісної конкуренції. Порушення, які вважаються проявами недобросовісної конкуренції.
2. Неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання як вид недобросовісної конкуренції.
3. Створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції як вид недобросовісної конкуренції.
4. Неправомірне збирання, розкриття та використання комерційної таємниці як вид недобросовісної конкуренції.

Ключові поняття: недобросовісна конкуренція; звичай (звичай ділового обороту); ділова репутація; неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання (підприємця); створення перешкод суб'єктам господарювання; дискредитація суб'єкта господарювання; комерційна таємниця; неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

1. Вивчення даної теми слід почати із з'ясування того, що ст. 42 Конституції України передбачає, що держава не тільки захищає конкуренцію, але і не допускає недобросовісну конкуренцію. Законодавство про заборону недобросовісної конкуренції є складовою частиною антимонопольно-конкурентного законодавства України. Узагальнюючим правовим актом захисту недобросовісної конкуренції є ГК України (ст. ст. 32-38, гл. 28). Спеціальним законодавчим актом, що визначає правові засади захисту господарюючих суб'єктів (підприємців) і споживачів від недобросовісної конкуренції, а також спрямованим на встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин, є Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.96 р.

Необхідно звернути увагу, що ч. 1 ст. 32 ГК України містить визначення поняття «недобросовісна конкуренція»: «Недобросовісною конкуренцією визнаються будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності». Згідно ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (далі - Закон) недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

В Законі, крім загального (або навіть узагальненого) визначення поняття недобросовісної конкуренції, наводиться диференційований перелік протиправних дій у цій сфері. Вони складають три великі групи. Перелік порушень, які вважаються проявами недобросовісної конкуренції:

1) неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання (глава 2 Закону);

2) створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції (глава 3 Закону);

3) неправомірне збирання, розкриття та використання комерційної таємниці (глава 4 Закону).

2. Неправомірним використанням ділової репутації суб'єкта господарювання визнаються:

- 1) неправомірне використання позначень;
- 2) неправомірне використання товару іншого виробника;
- 3) копіювання зовнішнього вигляду виробу;
- 4) порівняльна реклама.

Діловою репутацією вважається оцінка професійних якостей, придбана протягом тривалого часу суспільна оцінка діяльності господарюючого суб'єкта, а також його продукції (товарів, робіт, послуг). У міжнародній практиці поняття ділової репутації стосовно суб'єктів підприємницької діяльності прийнято відображати терміном «гудвіл».

Неправомірність використання ділової репутації повинна доводитися в кожному конкретному випадку. Чинне законодавство пов'язало доведення факту недобросовісності використання ділової репутації суб'єктом господарювання з безпосереднім посяганням на конкретний об'єкт інтелектуальної власності, в якому втілена певна складова ділової репутації суб'єкта господарювання. Варто зазначити, що об'єктом посягання може бути як один об'єкт, наприклад фірмове найменування, а може бути сукупність об'єктів та їх втілень.

3. Другим видом правопорушень, визнаних Законом недобросовісною конкуренцією, є створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції. Закон називає 7 складів правопорушень, що відносяться до названого виду. Зокрема, створенням перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції визнаються: дискредитація суб'єкта господарювання; схилення до бойкоту суб'єкта господарювання; схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника); підкуп працівника, посадової особи постачальника; підкуп працівника, посадової особи покупця (замовника); досягнення неправомірних переваг у конкуренції; поширення інформації, що вводить в оману.

Одним з найбільш поширених правопорушень серед зазначених є дискредитація суб'єкта господарювання. Вона визначена в ст. 8 Закону як поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, пов'язаних з особою чи діяльністю суб'єкта господарювання, у тому числі щодо його товарів, які завдали або могли завдати шкоди діловій репутації суб'єкта господарювання.

4. Неправомірним збиранням, розкриттям та використанням комерційної таємниці визнаються: неправомірне збирання комерційної таємниці; розголошення комерційної таємниці; схилення до розголошення комерційної таємниці; неправомірне використання комерційної таємниці.

При розгляді справ про вчинення правопорушень у вигляді неправомірного збирання, розкриття та використання комерційної таємниці у першу чергу необхідно визначити, що являє собою «комерційна таємниця».

На сьогодні визначення комерційної таємниці дано у ст. 505 Цивільного кодексу України, згідно з якою комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Кваліфікуючою ознакою відомостей, що містять комерційну таємницю, є можливість завдання матеріальної шкоди підприємству або його діловій репутації. Не обов'язково, щоб розголошення відомостей завдало реальної шкоди. Також законодавчо не встановлено, яким саме інтересам може бути завдано шкоди. Можна припустити, що

інтереси підприємства можуть бути порушені внаслідок розголошення цих відомостей, у використанні їх конкурентами з метою одержання певних переваг над іншими суб'єктами господарювання.

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Охарактеризуйте динаміку порушень у вигляді недобросовісної конкуренції в Україні.
2. Дайте характеристику основним формам недобросовісної конкуренції.
3. Що таке неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання (підприємця)?
4. Що вважається неправомірним збиранням, розголошенням та використанням комерційної таємниці?
5. Яку відповідальність за вчинення недобросовісної конкуренції передбачено українським законодавством?
6. Чому відносини, пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності, перебувають у полі зору уваги Антимонопольного комітету України?
7. **Практичне завдання.** Визначте, за яких умов порівняльна реклама не буде вважатися недобросовісною конкуренцією. Чи не суперечить така ситуація інтересам споживачів? Які можливості для захисту прав споживачів закладені Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції»?

Тестові завдання.

1. Недобросовісною конкуренцією є:

а) будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності; б) негативні дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності; в) будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам у підприємницькій діяльності; г) будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

2. Неправомірним використанням ділової репутації підприємця не визнається:

а) дискредитація суб'єкта господарювання; б) порівняльна реклама; в) неправомірне використання товару іншого виробника; г) копіювання зовнішнього вигляду виробу.

3. Не вважається недобросовісною конкуренцією порівняльна реклама:

а) якщо наведені відомості про товари, роботи, послуги підтверджені фактичними даними, є достовірними, об'єктивними, корисними для інформування споживачів; б) що містить порівняння з товарами, роботами, послугами чи діяльністю іншого господарюючого суб'єкта; в) як виключення в тих випадках, коли наведені відомості про товари, роботи, послуги підтверджені фактичними даними.

4. Створенням перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції визнаються:

а) Схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника); б) поширення інформації, що вводить в оману; в) порівняльна реклама; г) неправомірне використання позначень.

5. Строк давності притягнення до відповідальності за недобросовісну конкуренцію становить:

а) два роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення - з дня закінчення вчинення порушення; б) три роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення - з дня закінчення вчинення порушення; в) п'ять років з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення - з дня закінчення вчинення порушення; г) десять років з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення - з дня закінчення вчинення порушення.

Література:

[5; 7-9; 11; 17; 20-23; 25; 30]

Тема №8. Державне регулювання і контроль в сфері природних монополій.

1. Поняття та ознаки природної монополії. Законодавство України про природні монополії.
2. Суб'єкти природних монополій, їх правовий статус.
3. Система державного регулювання в сфері природних монополій.

Ключові поняття: природна монополія; суб'єкти природних монополій; державне регулювання природних монополій; Національні комісії з регулювання природних монополій; методи регулювання природних монополій.

1. Вивчення даної теми слід почати із з'ясування того, що допустимість наявності і функціонування монополій в економіці України визначена на конституційному рівні. У ст. 42 Конституції України, у тому числі, закріплено: "види і межі монополії визначаються законом. Природні монополії - це один з тих видів монополій, існування і функціонування яких санкціонується державою. Дійсно, природні монополії відносяться до тієї об'єктивної економічної необхідності, що існує сьогодні усьому світі.

Студентам слід знати, що з метою створення умов на законодавчому рівні для регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на товарних ринках України, сприянню конкуренції на суміжних з ними ринках був прийнятий Закон України "Про природні монополії" від 20.04.2000 р. Поряд з Господарським кодексом (ст. 28) і Законом України "Про природні монополії", у законодавство України про природні монополії включаються також наступні нормативно-правові акти: Повітряний кодекс України, Кодекс торговельного мореплавства України, Закони України "Про захист економічної конкуренції", "Про Антимонопольний комітет України", «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», «Про ринок природного газу», "Про транспорт", "Про зв'язок", "Про трубопровідний транспорт", "Про залізничний транспорт", "Про ринок електричної енергії", Указ Президента України "Про запровадження ліцензування діяльності господарюючих суб'єктів у сфері природних монополій" та інші нормативно-правові акти.

Згідно ст. 1 Закону України «Про природні монополії» природна монополія - стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги)

Виходячи з дефініції, можна виділити основні ознаки природної монополії: 1) відсутність конкуренції на товарному ринку, у силу її малоефективності, тому що наявність конкурентного змагання привело б до істотного підвищення цін на вироблені товари (роботи, послуги); 2) вироблені товари (роботи, послуги) не мають заміників або перехід до них для споживачів практично неможливий чи утруднений (електроенергія, тепла енергія, водопостачання, послуги портів і т. п.); 3) зміна ціни на товари природних монополістів не впливає істотно на зміну споживчого попиту, тобто попит є нееластичним.

Студентам необхідно пам'ятати, що уперше загальний перелік сфер діяльності суб'єктів природних монополій був даний в Указі Президента України "Про заходи щодо реалізації державної політики у сфері природних монополій" від 19.08.1997 р. Він включав: сферу електроенергетики, нафтогазовий комплекс, сферу транспорту, сферу зв'язку, житлово-комунальне господарство. Зараз перелік сфер діяльності суб'єктів природних монополій міститься в ст. 5 Закону України "Про природні монополії": транспортування нафти і нафтопродуктів трубопроводами; транспортування природного і нафтового газу трубопроводами; розподіл природного і нафтового газу трубопроводами; зберігання природного газу в обсягах, що перевищують рівень, який встановлюється умовами та

правилами здійснення підприємницької діяльності із зберігання природного газу (ліцензійними умовами); транспортування інших речовин трубопровідним транспортом; передачі електричної енергії; розподілу електричної енергії (передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами; користування залізничними колями, диспетчерськими службами, вокзалами та іншими об'єктами інфраструктури, що забезпечують рух залізничного транспорту загального користування; управління повітряним рухом; централізованого водопостачання та водовідведення; транспортування теплової енергії; спеціалізованих послуг у річкових, морських портах, морських рибних портах та аеропортах відповідно до переліку, визначеного Кабінетом Міністрів України; захоронення побутових відходів.

2. Вивчення даного питання слід розпочати з визначення поняття «суб'єкт природної монополії». Так, суб'єкт природної монополії - суб'єкт господарювання (юридична особа) будь-якої форми власності, який виробляє (реалізує) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії.

Студентам необхідно звернути увагу на те, що правовий статус суб'єктів природних монополій пов'язаний з їхнім виключним станом на ринку.

Усі юридичні особи-суб'єкти господарювання (монопольні утворення), які реалізують (виробляють) будь-які предмети господарського обороту на ринку, що перебуває в стані природної монополії, визнаються суб'єктами природної монополії. Практично з'ясувати, які суб'єкти господарювання визнані суб'єктами природних монополій, можна з переліків, що складаються і ведуться Антимонопольним комітетом України у відношенні до загальнодержавного ринку і його територіальними відділеннями – у відношенні до регіональних ринків.

Обов'язки суб'єктів природних монополій визначені ч.1 ст.10 Закону України "Про природні монополії": дотримуватися встановленого порядку ціноутворення, стандартів і показників безпеки та якості товару, а також інших умов та правил здійснення підприємницької діяльності, визначених у ліцензіях на здійснення підприємницької діяльності у сферах природних монополій та на суміжних ринках; вести окремий бухгалтерський облік за кожним видом діяльності, що підлягає ліцензуванню; забезпечувати на недискримінаційних умовах реалізацію вироблених ними товарів споживачам, а також не чинити перешкод для реалізації угод між виробниками, що здійснюють діяльність на суміжних ринках, та споживачами та ін.

Також суб'єкти природних монополій не можуть вчиняти дії, які призводять або можуть призвести до неможливості виробництва (реалізації) товарів, щодо яких здійснюється регулювання відповідно до цього Закону, або до заміни їх іншими товарами, не однаковими за споживчими характеристиками.

3. Природні монополії через їхню специфіку вимагають особливих форм державного регулювання, особливого правового режиму регулювання і контролю за діяльністю суб'єктів, що функціонують на таких ринках.

Потрібно запам'ятати, що необхідними структурними елементами державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій є: встановлення сфер (меж) дії режиму природних монополій, а також правового статусу суб'єктів господарювання, що функціонують у сферах природних монополій; визначення правового статусу державних органів, які регулюють діяльність суб'єктів природних монополій; установлення переліку і правових форм реалізації методів впливу на діяльність суб'єктів природних монополій; контроль за дотриманням законодавства про природні монополії; встановлення і реалізація засобів юридичної відповідальності й інших правоохоронних засобів за порушення законодавства про природні монополії.

Особливу увагу студентам слід звернути на те, що суб'єктами державного регулювання природних монополій є Національні комісії, а у випадках, установлених законом, – органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. У зв'язку з відсутністю таких комісій для деяких сфер діяльності на сьогодні певні регулюючі функції здійснюються органами

виконавчої влади, в тому числі місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Державний контроль за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції у сферах природних монополій здійснюється Антимонопольним комітетом України відповідно до його компетенції.

Вдосконалення державного регулювання діяльності монополістів на ринках природних монополій та суміжних ринках передбачає створення та функціонування окремих самостійних Національних комісій у сферах діяльності суб'єктів природних монополій, а саме: зв'язку; транспорту (повітряний, морський і залізничний) та ін.

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Розкрити особливості державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій.
2. З чим пов'язана необхідність регулювання діяльності суб'єктів природних монополій?
3. Які, на Вашу думку, існують шляхи вдосконалення регулювання діяльності на ринках природних монополій та суміжних ринках?
4. Розкрийте особливості правового статусу Національних комісій з регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на прикладі Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.
5. **Практичне завдання.** Органами Антимонопольного комітету встановлено, що комунальне підприємство «Водоканал» зловживає монополістичним становищем. Чи мають право органи Антимонопольного комітету накладати штраф на комунальне підприємство «Водоканал», якщо воно є природною монополією? Відповідь обґрунтуйте.

Тестові завдання

1. Відповідно до чинного законодавства природною монополією є:

- а) стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) (далі - товари);
- б) стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є не ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва, а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) (далі - товари);
- в) стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва, а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку істотно залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) (далі - товари).

2. Регулювання діяльності суб'єктів природних монополій здійснюється:

- а) Антимонопольним комітетом України; б) Національними комісіями регулювання природних монополій; в) Кабінетом Міністрів України.

3. Сфери дії природних монополій:

- а) транспортування нафти і нафтопродуктів трубопроводами, транспортування природного і нафтового газу трубопроводами та його розподіл, транспортування інших речовин трубопровідним транспортом; б) постачання природного газу та інших речовин, транспортування яких здійснюється трубопровідним транспортом; в) внутрішні та

міжнародні перевезення пасажирів та вантажів залізничним, повітряним, річковим та морським транспортом; г) захоронення побутових відходів.

4. *Суміжними ринками відповідно до діючого законодавства є:*

а) внутрішні та міжнародні перевезення пасажирів та вантажів залізничним, повітряним, річковим та морським транспортом; б) зв'язку загального користування; в) централізованого водопостачання та водовідведення; г) постачання теплової енергії.

5. *Зведений перелік суб'єктів природних монополій ведеться:*

а) Антимонопольним комітетом України; б) національними комісіями регулювання природних монополій у відповідній сфері; в) органами виконавчої влади, що здійснюють функції регулювання природних монополій у відповідній сфері; г) Антимонопольним комітетом України на підставі реєстрів суб'єктів природних монополій у сфері житлово-комунального господарства, що формуються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, а в інших сферах, в яких діють суб'єкти природних монополій, - національними комісіями регулювання природних монополій у відповідній сфері або органами виконавчої влади, що здійснюють функції такого регулювання до створення зазначених комісій.

Література:

[1; 7-10; 17; 20-23; 25; 30]

Тема №9. Відповідальність за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

1. Загальні засади відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.
2. Відповідальність згідно з законодавством про захист економічної конкуренції.
3. Відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення.
4. Відповідальність згідно з Кримінальним кодексом України.

Ключові поняття: юридична відповідальність; відповідальність згідно з законодавством про захист економічної конкуренції; адміністративна відповідальність; кримінальна відповідальність.

1. Перед вивченням студентами даної теми необхідно відзначити, що юридична відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції будується за загальними правилами юридичної відповідальності згідно теорії держави і права. Тому необхідно виділяти такі аспекти юридичної відповідальності у сфері конкуренції як її підстави, зокрема правопорушення і його склад, цілі, функції, види, санкції, а також безпосередньо законодавство, яке відображає положення юридичної відповідальності.

Фактичною підставою юридичної відповідальності у сфері захисту економічної конкуренції і протидії монополізації товарних ринків виступає порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.

Відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції притаманні такі ознаки: застосовується за рішенням уповноважених на те державних органів; настає за вчинення дій, спрямованих на обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку; для порушника настають негативні наслідки, зокрема штраф, примусовий поділ монопольного утворення, зобов'язання відшкодувати заподіяні збитки тощо; здійснюється у процесуальній формі.

Відповідальність за дії, що призводять до спотворення, обмеження, або взагалі усунення конкуренції з ринку, настає відповідно до норм законодавства про захист економічної конкуренції. Але залежно від особи порушника, особи потерпілого та тяжкості заподіяної такими діями шкоди може наставати відповідальність іншого виду. За порушення законодавства, що призводять до спотворення, обмеження або усунення конкуренції з ринку,

застосовується відповідальність згідно з нормами адміністративного, кримінального або цивільного права України.

Таким чином, відповідальність за заподіяння шкоди ринковій конкуренції настає відповідно до норм:

1. Законів України «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції». Вона застосовується тільки до юридичних осіб та фізичних осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності, виключно на підставі положень законодавства України про захист економічної конкуренції.

2. Кодексу України про адміністративні правопорушення. Таку відповідальність застосовують до фізичних осіб-підприємців, а також посадових осіб органів влади та управління.

3. Кримінального кодексу України. Як і адміністративна, кримінальна відповідальність застосовуються до фізичних осіб. Вона настає, коли порушення законодавства про захист економічної конкуренції переростає у злочин, який становить підвищену небезпеку конкуренції на ринку.

4. Цивільного кодексу України. На відміну від вищезазначених нормативних актів, положення цього кодексу не містять чіткого визначення видів та розмірів цивільної відповідальності за правопорушення, що спричиняють шкоду ринковій конкуренції. Разом з тим на законодавчому рівні закріплено, що будь-яка особа, право якої порушено або якій заподіяно шкоду внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції, може звернутися до суду із заявою про відновлення порушеного права та відшкодування завданої шкоди, і таким чином притягнути винну особу до цивільної відповідальності.

2. Згідно з законодавством про захист економічної конкуренції відповідальність за вчинення порушення його норм може наставати у вигляді штрафу, примусового поділу монопольного утворення, блокування цінних паперів, відшкодування збитків тощо. Найбільш поширеним засобом впливу щодо порушників виступає штраф. За різні види порушень штрафи накладаються у таких розмірах:

- за вчинення порушення у вигляді антиконкурентних узгоджених дій; зловживання монопольним (домінуючим) становищем; невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету України або їх виконання не в повному обсязі - у розмірі до 10% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. За наявності незаконно одержаного прибутку, який перевищує 10% зазначеного доходу (виручки), штраф накладається у розмірі, що не перевищує потрібного розміру незаконно одержаного прибутку. Розмір незаконно одержаного прибутку може бути обчислено оцінним шляхом;

- за вчинення порушення у вигляді: здійснення суб'єктами господарювання антиконкурентних узгоджених дій до моменту отримання у встановленому порядку дозволу органів Антимонопольного комітету на їх здійснення; обмежувальної діяльності суб'єктів господарювання, об'єднань, що полягає у схиленні або примушуванні суб'єктів господарювання до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також неправомірного використання суб'єктами господарювання свого ринкового становища, дискримінації конкурентів; не здійснення особою перепродажу протягом одного року з дня придбання часток (акцій, паїв), якщо їх було придбано для наступного перепродажу; порушення положень, погоджених з органами Антимонопольного комітету України, установчих документів суб'єкта господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції; концентрації без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, якщо наявність такого дозволу необхідна; невиконання учасниками узгоджених дій концентрації вимог і зобов'язань, якими було обумовлене рішення про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, - у розмірі до 5% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації

продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф;

- за вчинення порушення у вигляді: схилення суб'єктами господарювання чи їх об'єднаннями інших суб'єктів господарювання до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяння вчиненню таких порушень; неподання інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органими Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки; подання інформації в неповному обсязі Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органими Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки; подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню; створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України, його територіального відділення під час проведення перевірок, огляду, при вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації; обмеження в господарській діяльності суб'єкта господарювання у відповідь на те, що він звернувся до Антимонопольного комітету України, його територіального відділення із заявою про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, - у розмірі до 1 % доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.

Рішення про накладення штрафів у розмірах понад чотири тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян приймаються виключно Антимонопольним комітетом України, адміністративною колегією Антимонопольного комітету України на їх засіданнях. Особа, на яку накладено штраф за рішенням органу Антимонопольного комітету України, сплачує його у двомісячний строк з дня одержання рішення про накладення штрафу.

3. Відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративній відповідальності підлягають фізичні особи. Таким чином, за порушення законодавства про захист економічної конкуренції адміністративній відповідальності у вигляді штрафу підлягають фізичні особи-підприємці, посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю. Так, статтями 164³, 166¹, 166², 166³, 166⁴, 166¹⁸. КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за правопорушення, спрямовані на обмеження, спотворення або взагалі усунення конкуренції з ринку.

Разом з тим, при накладенні штрафу на фізичних осіб у органів Антимонопольного комітету України виникають певні труднощі. Так, передбачений ст. 38 КУпАП строк притягнення до адміністративної відповідальності унеможливує застосування заходів адміністративного впливу до осіб, які вчинили порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Це зумовлює обмежену сферу застосування цього засобу впливу на порушників законодавства про захист економічної конкуренції та, в кінцевому підсумку, його недостатню ефективність. Адже згідно зі ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше двох місяців з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - двох місяців з дня його виявлення. У той же час, з метою всебічного, повного і об'єктивного з'ясування дійсних обставин справи, прав та обов'язків сторін органи Комітету зобов'язані досліджувати регіональні та загальнодержавні товарні ринки, одержувати від сторін, інших осіб письмові та усні пояснення, складати подання з попередніми висновками і вносити їх на розгляд органів чи посадових осіб, яким підвідомча справа. Для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань, проводиться експертиза. Зазначені заходи, як правило, неможливо провести за два місяці, протягом яких суд може прийняти рішення.

4. Студенти повинні знати, що Кримінальний кодекс України встановлює кримінальну відповідальність за наступні злочини у сфері захисту конкуренції: незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження

товару (ст. 229); незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231); розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232); незаконне використання інсайдерської інформації (232¹).

Порушення законодавства про захист економічної конкуренції перетворюється на злочин, якщо наслідки його вчинення становлять підвищену небезпеку для конкуренції на ринку, а відповідальність винної особи не може бути обмежена лише адміністративними санкціями. Наприклад, порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки переростає у злочин, якщо його вчинення було пов'язане з отриманням порушником доходу у великих розмірах.

До кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, що становлять особливу небезпеку для конкуренції на ринку, можуть бути притягнуті лише фізичні особи. До них належать підприємці, посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю.

Контрольні питання та практичні завдання.

1. Надайте характеристику основних видів юридичної відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.
2. В чому полягають особливості відповідальності за порушення економічної конкуренції згідно з законодавством про захист економічної конкуренції?
3. Порівняйте адміністративну та кримінальну відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Тестові завдання

1. За вчинення порушення у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, штраф органами Антимонопольного комітету накладається в розмірі:

а) до 10% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; б) до 5% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; в) розмірі до 1% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.

2. За вчинення концентрації без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, якщо наявність такого дозволу необхідна, штраф органами Антимонопольного комітету накладається в розмірі:

а) до 10% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; б) до 5% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; в) розмірі до 1% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.

3. Примусовий поділ суб'єкта господарювання, який зловживає монопольним (домінуючим) становищем на ринку, не застосовується у разі:

а) неможливості організаційного або територіального відокремлення підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць; б) наявності тісного технологічного зв'язку підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць (якщо обсяг продукції, яка вживається суб'єктом господарювання, перевищує тридцять відсотків валового обсягу продукції підприємства, структурного підрозділу чи структурної одиниці); в) наявності тісного технологічного зв'язку підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць (якщо обсяг продукції, яка вживається суб'єктом господарювання, перевищує двадцять відсотків валового обсягу продукції підприємства, структурного підрозділу чи

структурної одиниці); г) обґрунтованої відмови суб'єкта господарювання-монополіста від реорганізації.

4. До якого виду відповідальності притягуються винні особи за примушування до антиконкурентних узгоджених дій:

а) кримінальної; б) адміністративної; в) фінансової.

5. Вчинення суб'єктами господарювання дій, визначених законодавством як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладення штрафу у розмірі до:

а) до 10% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; б) до 5% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф; в) розмірі до 1% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.

Література:

[1-10; 20-23; 25; 26; 30]

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Прийнятий 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст.1122.
3. Господарський процесуальний кодекс України. Прийнятий 6 листопада 1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
4. Кримінальний кодекс України. Прийнятий 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25—26. – Ст. 131.
5. Цивільний кодекс України. Прийнятий 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40– 44. – Ст. 356.
6. Господарський кодекс України. Прийнятий 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18 – 22. – Ст. 144.
7. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
8. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
9. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
10. Про природні монополії: Закон України від 20 квітня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 30. – Ст. 238.
11. Про рекламу: Закон України від 03 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.
12. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 219 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 9. – Ст. 405.
13. Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України: Затв. наказом АМК України від 23.02.01 № 32-р
14. Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку: Затв. розпорядженням АМК України від 05.03.02 № 49-Р
15. Правила розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції в Україні (Правила розгляду справ): Затв. наказом АМК України від 19.02.94 № 5
16. Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції: Затв. розпорядженням АМК України від 25.12.01 № 182-р
17. Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацією): Затв. розпорядженням АМК України від 19.02.02 № 33-Р
18. Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання (Положення про узгоджені дії): Затв. розпорядженням АМК України від 12.02.02 № 26-р
19. Типові вимоги до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання: Затв. розпорядженням АМК України 12.02.02 № 27-р
20. Про практику Верховного Суду України у справах зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції (Інформ. лист ВГСУ від 29.10.03 у справі № 01-8/1335) // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 1.
21. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): Лист Вищого

господарського суду від 03.12.04 № 04-5/3180.

22. Бакалінська О.О. Конкурентне право : навч. посіб. / О. О. Бакалінська ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К. : КНТЕУ, 2010. - 387 с.
23. Валітов С.С. Конкурентне право України. Навчальний посібник. – К. : «Юрінком Інтер», 2006. – 432 с.
24. Дахно І.І. Антимонопольне право. Курс лекцій. – К. : Четверта хвиля, 1998. – 352 с.
25. Журик Ю.В. Антимонопольно-конкурентне право України. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 272 с.
26. Журик Ю.В. Розгляд Антимонопольними органами України справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції / Ю. В. Журик. – Хмельницький, 2006. – 147 с.
27. Конкуренція і конкурентна політика : категорії та поняття / В.Д. Лагутін, О.О. Бакалінська, О.В. Вертелева та ін.; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – К. : Київ.нац.торг.-економ. ун-т, 2009. – 320 с.
28. Медведєв А.І. Контроль за дотриманням законодавства у сфері конкуренції : навч. посіб. / А. І. Медведєв ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К. : КНТЕУ, 2010. – 227 с.
29. Тотьев К.Ю. Конкурентное право (Правовое регулирование конкуренции). Учебник / К.Ю. Тотьев. – М., 2015. – 320 с.
30. Удалов Т.Г. Конкурентне право України : Навч. посіб. – К.: Школа, 2004. – 496 с.

